

مهدویت در عصر جهانی شدن

گفت‌وگو با: علیرضا قائمی‌نیا

همشهری، ش ۲۳۵۳، ۸۶/۶/۶

مسئله مهدویت که در واقع یکی از اعتقادات مهم اسلامی است اولاً، باید مبانی قرآنی و روایی مسئله مورد بازخوانی قرار گیرند؛ ثانیاً، تحلیل جدیدی از سرنوشت بشر و حیات اجتماعی و سیاسی او صورت گیرد. بی تردید، این جنبه ما را به تأمل در فلسفه‌های اجتماعی و سیاسی و نقادی آنها فرامی‌خواند. ثالثاً، باید دلالت‌های گوناگون مهدویت را در این زمینه‌ها دنبال کرد و دید چه پیامدهایی در آنها دارد. شهید مطهری^۱ به مهدویت به عنوان فلسفه تاریخ اسلام نگاه می‌کرد و در واقع، آن را آموزه‌ای اسلامی و مرتبط با فلسفه تاریخ می‌دید. در مقابل برخی از روشن‌فکران گفته‌اند که مهدویت به احیای تجارب دینی در بشر مربوط می‌شود، ولی آنها این دیدگاه را برای کنار نهادن جنبه‌های سیاسی و اجتماعی و غیره مهدویت مطرح می‌کنند و می‌خواهند این جنبه‌ها را نادیده بگیرند و یا انکار کنند؛ در صورتی که منابع اسلامی بسیار با قوت و با صراحت از این جنبه‌ها سخن می‌گویند. اسلام نظریه‌ای جامع در باب پایان تاریخ بشریت عرضه می‌دهد که جنبه‌های سیاسی، اجتماعی، دینی و فلسفی دارد. مهدویت یک دلالت اصلی و اولیه و چند دلالت ثانویه دارد. دلالت اصلی مهدویت به ایده خلافت و استخلاف الهی مربوط می‌شود و خلافت بشر یعنی تحقق ایمان و عمل صالح و ناپدید شدن هرگونه شرک از روی زمین.

پس مهدویت هم با فلسفه آفرینش ارتباط دارد و هم با سرانجام بشر؛ هم با آغاز حیات بشر بر روی زمین و هم با پایان آن سروکار دارد. مهدویت ایده خلافت و استخلاف را در درون خود دارد. مهدویت از جهان‌بینی اسلامی و ایده خلافت بشر بر روی زمین برمی‌خیزد. مهدویت، در مقابل، به معنای حاکمیت و خلافت بشر الهی است؛ انسانی که فرهنگ آسمانی و کاملاً غیر سکولار دارد و وصف‌هایی از قبیل ایمان به عمل صالح و عدم شرک در او به کمال رسیده‌اند. این انسان از آسمان بریده نیست؛ بلکه کاملاً آسمانی شده است، بدین معنا که با امور معنوی و آسمانی و با مفاهیم دینی پر شده است، بر خلاف بشر جدید که کاملاً از آنها تهی شده است. از این نظر، اسلام مهدویت را به عنوان بدیلی در مقابل جهانی شدن قرار می‌دهد. در زمان ظهور علم مجال بیشتری برای ظهور دارد و با وجود همه تلاش‌های بشری، همه حقایق کشف نشده‌اند. مهدویت در چنین زمانی تحقق پیدا می‌کند. مهدویت با مهندسی اجتماعی اسلام هم پیوند دارد و بشر در نهایت به مهندسی اجتماعی آسمانی نیاز دارد. این مهندسی در پرتو تحقق خلافت بشر مطلوب بر روی زمین تحقق پیدا می‌کند.

مژگان شکر، محمدباقر محمدی‌منور

بازتاب‌اندیشه ۸۹۹۱

۹۳

گزارش‌ها